

Paris ere munduan dago

Tipulen hiria larrialdi egoeran

Eric Hazan-en (Paris, 1936) ama palestinar apatrida bat izan zen, aita judutarra. 1998an La Fabrique argitaletxea sortu zuen.¹ Hazan FLNren aldamenean egon zen Aljeriako gerran, Medikuen Elkarte Franko-Palestinarraren sortzaileetako bat izan zen –Libanoko gerran egon zen lanean–, egun Palestinari buruzko Russell Tribuna-leko kidea da (Hazan, 2011).

Hazanek uste osoa dauka azken bi mende luzeetan Paris Frantziako gerra zibilaren guda zelaia izan dela: aristokraten eta *sans-culottes*-en arteko borroka hori, aldian-aldian errepikatzen dena (*idem*: 12). Frantzia zentro indartsu bat eta periferia gero eta urrunagoekin eraiki da. Denaren sorburua hiriburuan dago, egitura bera daukalako. Paris geruza konzentrikoekin hazi da «tipula bat bezala, harresi batetik besterako erritmoarekin»² Filipe Augustoren harresitik (1165-1223) Georges Pompidouren (1911-1974) zirkunbalaziora. Ingurubideari *péripherique* edo *périph* ere esaten diote paristarrek, Paris eta inguruko udalerriak bereizten dituen 35,04 kilometroko gerrikoari: asfaltozko porlanezko kotxezko harresiari.

Larrialdi egoera ezarri du François Hollanden gobernuak azaroaren 13ko atentatuen ostean: Frantzia metropolitarrak guztirako. Aldeko 551 bozka, kontrako 6, abstentzio bakar bat. Azken mundu gerratik lehenengo aldia hedadura geografiko horrekin.

Baina, zer da salbuespen egoera egungo kapitalismoaren zentroko herrialde batean?

AEBetako segurtasun nazionaleko egoera paisaia geopolitiko batean posizionatutako gerra makina bat da. Aurki daitekeen etsai bat izan behar du botereak zilegitasun itxura izan dezan; bere erronka nagusia etsaia desager dadila da. Baina, gerra egoera batean, bai Gerra Hotz batean, edota orain gaizki definituta dagoen eta erabatekoa den 'terrorismoaren aurkako gerra batean', ezarri den 'larrialdi egoera' herritarren eskubideak eta askatasunak bertan behera uzteko justifikazio bat da.³ Legezko prozesurik gabe behin-behineko atxiloketak eta espetxeratzeak justifikatzen ditu. Superbisio edo ardurarik gabe hil edo bonbardatzea justifikatzen du.⁴ Sekretua, zentsura eta informazioaren akumulazioa eta diseminazioa justifikatzen ditu. Estatu praktika horiek guztiak totalitarioak dira, noski (Buck-Morss, 2010: 58).

Frantzian ezarritako salbuespen egoeraren aurrekaria 10 urte lehenago izan zen –azaroko lehenengo hamabostaldian ere bai–, 2005eko urrian eta azaroan «gaztedi ultraperiferikoaren matxinadak gobernua emergentzia egoera deklaratzera behartu zuenetik» (Hazan, 2011: 22). Hamar mila gaztek parte hartu zuten gertakarietan, hamabost milak asko jota. Hamar-hamabost laguneko taldetan elkartuta, «errebolta bizimodu baten jarraipen gisara aurkeztu zen, banda batena, tribu batena, *posse* batena bezala» (Dell'Umbria, 2009: 9). 6tik 7rako gauean, mila eta laurehun kotxe erre zituzten ordu gutxitan. Estatuaren bulegoak erre zituzten, postaren furgonetak, armaz goraino zeuden poliziak erasotu zituzten. Baieztapenik gabeko ukapen bat zen. Ez zegoen proiekturik. Frantziak II. Mundu Gerraren osteko *hogeita hamar loriatzuen* ostean izan zuen proiektu sozialaren eta errelatuaren frakasoaren. «Clichyn afera ez zen musulmanak zerbaiten kontra zeudenik, baizik eta gazteak nazkatuta zeudela, haien bizitzaz nazkatuta, gobernuaren kontra zeuden. Ez zegoen musulmanik», zioen Clichyko gazte batek 2006an (*idem*: 10).

Le Penek esan zuen ez zela mugimendu musulman integratarik, «intsurrekzio anarkista» bat zela. Islamaren aditu batek Parisko egunkari bati esan zion errebolta ez zela

integrista, «baizik eta anarkista» (*idem*). Suaren bidezko elkartasun olde bat hedatu zen Frantzian. Telebistaren mediazioaren bidez, amets frantsesera gonbidatu ez zituztenek euren burua ikus zezaketen pantailan, eta eurekin aliantza osatzen zuten konstelazioen berri jasotzen zuten. Tipularen kanpoko azalak batuta.

Eta bai, bada Frantziako larrialdi egoeren kronologian periferiarekin lotura zuzen bat. 2005aren aurretik, soilik Aljeriako gerran –1960ko hamarkadaren hasieran– ezarri zuten larrialdi egoera metropolian: koloniak ziren tipularen azken geruzak. 2005ean ez zen Europako frantziar estatu guztian ezarri larrialdi egoera: 25 departamendutan soilik, Paris ingurukoetan bereziki.

Ordea, Aljeria eta Parisko aldiriak lotzen dituen ziklo horren erdi-erdian egon zen beste salbuespen egoera bat: kolonietan. 1985ean emergentzia egoera deklaratu zuten Kaledonia Berrian, urtarriletik ekainera: kanakiarren askapen mugimendu sozialistarentzat urte zentrala izan zen. Urtarrilaren 12an jendarmeek Eloi Machoro independentista hil zuten eta segidan ezarri zuten larrialdi egoera. Orduko lehen ministroa Laurent Fabius zen, egungo atzerri-ministroa, eta gatazka hartan agintaritza zuzena izan zuen. Fabius, Siriako matxinoak armatu eta 2012ko abuztuan «Baxar al-Assadek munduan egotea ez duela merezi» esan zuena. Eta Al-Nusra Fronteak (Siriako Al-Kaedak) lan ona egiten duela adierazi: *du bon boulot*.

Paris, 2015eko urtarrila: Mendebaldearen karikatura

Charlie Hebdo aldizkari satirikoaren egoitzan bi jihadistak frantses sartu eta 11 lagun hil zituzten –zortzi ziren aldizkariko kolaboratzaileak–. Ekintzaileak Chérif eta Saïd Kouachi (Paris, 1980/1982 – Dammartin-en-Goële, 2015) anaiak ziren. Afganistango eta Irakeko gerraren aurkako oposizioko kideak eta 2005eko auzuneetako liskarretan parte hartzeagatik zigortuak eta kartzelatuak. Tipularen kanpoko azala eszena politikora

itzuli zen hamar urteren buruan. Ukapenetik proiektu uni-
bertsal baten partaide izatera. Islama mespretxatzen zuen so-
ziologiatik islamaren bertsio totalera. Frantziak zortzi herrial-
detan egin ditu interbentzio zuzenak edo zeharkakoak azken
hamarkadan: ez da gerraren aurkako inolako mugimendurik
egon Frantzian. Langabezia indartu da eta estatuaren egitura-
keta krisi sakonean dago. Gaurko Alderdi Sozialistak esaten
duena berrogei urtez esan du Fronte Nazionalak. Jean-Marie
Le Penen tesiari arrazoi emanez: FN ez dago erakundeetan,
baina eztabaiden agenda eta paradigma ezartzen ditu.

Sistematikoki egiten zuen barre *Charlie Hebdo*-k musulma-
nez bere azaletako karikaturen bidez. 1930eko hamarkadako
karikatura antisemiten gutxiespen eta insistentzia berarekin.
XX. mendearen hasieran judutarra bere sudurrarengatik, biza-
rrarengatik eta itsustasunarengatik karakterizatzen zen. Hala-
ko konjuntzio bat zegoen gainera judutar aberatsen, plutokra-
ten eta komunisten artean: mundua konkistatu nahi zuten. Eta
XXI. mendean konjuntzio islamofoboak berdin etnizizatzen
du. Bai itxura fisikoan eta janzkeran, bai estrategian: interes
komunak omen dituzte mundu guztiko musulmanek –izan
petro-monarkia bateko erret-familiakoak, izan Jihadaren alde-
koak, izan merkatari txikiak edo egunerokotasuneko musul-
manak–. *Charlie*-ren defentsako argudioa izaten da erlijioaz
barre egiten zutela; baina aldizkariaren azaletan eta barru-

Frantziak zortzi
herrialdetan egin ditu
interbentzio zuzenak
edo zeharkakoak
azken hamarkadan: ez
da gerraren aurkako
inolako mugimendurik
egon Frantzian

ko edukietan nabarmentzen da
musulmanen lepo egiten dutela
barre, estigmatizatzen dituztela,
basakeriarekin lotu.⁵ Katolikoez
ere barre egiten zuten, baina, esa-
terako, 2008an Siné marrazkila-
ri mitikoa kaleratu zuten (80ko
hamarkadatik aldizkariko kidea)
Sarkozyren seme baten judutar-
tasunerako konbertsioaz trufatu
zelako: umore islamofoboa bai,
umore antisemitarik ez.

Philippe Val zuzendaritzan hasi zenetik –1992an berfundatu zuten *Charlie*– kudeaketa autoritarioa egotzi izan zioten langileek. Ezker muturreko erreferente izatetik logika neokontserbadorea defendatzera eraman zuen Valek. Sarkozyren gertukoa, Bernard Henri-Lévy, Salman Rushdie eta Caroline Fourest-en posizioetan mugitzen da. Danimarkako eskuin muturreko egunkari batek karikatura islamofoboak egin arte ez zion adierazpen askatasunari arreta berezirik eskaini –behin baino gehiagotan zentsuratu zituen bere langileen artikuluak edo irudiak: Lefred Thouron, Olivier Cyran–. Bere zuzendaritzan, Siné kaleratzeaz gainera, 2010ean Sarkozyren bidez France Interreko zuzendari bihurtu zenean, Stéphane Guillon eta Didier Porte umoristak –eta audientzia altuen meritua zutenak– kaleratu zituen funtzio publikora iritsi bezain laster.

Charlie Coulibaly

Charlie Hebdo-ren atentatuetatik bi egunera, Amedy Coulibalyk (Juvisy-sur-Orge, 1982 – Paris, 2015) kaxrut supermerkatu batean erosle eta saltzaileak bahitu zituen Estatu Islamikoaren izenean. Poliziaren asaltoaren ostean, hiru erosle, saltzaile bat eta Coulibaly bera hil zituzten. Aurreko egunean auto bat zartatu zuen Elko kideak Villejuifen.

Atentatu horien ostean emozioaren zikloa hasi zen. Madrilgo Martxoaren 11ko atentatuetan gertatu ez bezala –ordu bertsio ofiziala zalantzan jarri zen eta Madrilgo hiritarrek segidan egin zuten Aznarren Irakeko gerraren eta atentatuen arteko lotura–, hiritarrek, sindikatuek, alderdiek eta eragile sozialek Frantziako gobernuaren errelatuarekin bat egin zuten. Oso ahots kritiko gutxi izan ziren. Izan ziren batzuei isunak jarri zitzaizkien.⁶ Areago, Frantziako jendarteak onartu du epaiketarik gabe frantsesak exekuta daitezkeela –Amedy Coulibaly bezala–, edota atzerriarrak atzerrian, edota frantsesak atzerrian –Sirian, Malin–. Coulibalyk bost urte egin zituen kartzelan; Coca-Colako

langile ohia, langabea, bere familia Malin jaio zen. 2005ean –Kouachi anaiek bezala– 93 departamenduko errebolta-ko gazteen hitzak sina zitzakeen:

Gure auzo guztietan instalatu da hiri gerrilla, errebolta hasi da. Arrazoiak: injustizia soziala, eguneroko bortizkeria, diskriminazioa, marjinazioa, bizi-baldintza jasanezinak. Orain jada beranduegi da nagusiek neurri berriak hartu eta gure auzuneetan bizi-baldintza jasagarriak ezar ditzaten; halere, inoiz ez dira leku bizigarriak izan eta inoiz ez dira izango. Jada ez dugu gobernua-ekin elkarriketatu nahi; geure gurasoak eta geure familiak jada nahikoa engainatu zituzten diskurtsoekin. [...] Jada ez dugu ezer galtzeko beldurrik, nahiago dugu odolez inguratuta hil kakaz inguratuta baino (Dell'Umbria, 2009: 184-185).

Eta Kouachi anaiek eta Coulibalyk egindakoaren aurrean hunkitu beharrean azalpenak bilatzen aritu zirenak demonizatu ziren –azaroan urtarrilean baino jazarpen handiagoa-ekin–. Gogor interpelatu zuten hedabideetan Michel Onfray filosofo ateo libertarioa, «emozioa besterik ez zegoela» salatu zuelako.

Kazetariak guztiari buruz dakite, denbora guztian komentatzen dute, ongia eta gaizkia bereizten dute. Informazio jarraitua ematen ari dira eta enfasia soilik erabiltzen dute.

Alegia, inor ez zela ari testuingurua azaltzen, inork ez zitu-ela atentatuen arrazoiak bilatzen, geopolitika absente zegoela esfera mediatiko guztian. Honakoa ere esan zuen:

Planetako musulmanak bonbardatzeari utzi beharko genioke –guk Frantziak–. Ez gintuzten mehatxatzen bonbardatzen ez g-enuenean. Bonbardatzen ditugulako mehatxatzen gaituzte.

Azaroko atentatuen ostean Onfrayk esandakoek EIren propaganda bideo batean amaitu zuten. Onfrayren aburuz, «internazionalki gerra landatu dute islam politikoaren aurka eskuinak eta ezkerak; eta nazionalki islam politikoaren gerra jaso dute». Azaroan esan zuen 1990etik Mendebaldeak lau milioi musulman hil dituela. Spinozak berak idatzi zuen: «Gizakien gauzei dagokienez: ez egin barre, ez egin negar,

ez sumindu, baizik eta ulertu». Eta ulertu eta ideien bidez azaltzen ari dena periferikotik kanporako eremuan kokatzen da. Judith Butlerrek berriki esan duen bezala, «ideiak adieraztea etxeko terrorismo gisa kontsideratzen hasi direlako»

Oso antzera mintzatu zen urte luzez, Jean-Marie Le Pen presidente zela, Fronte Nazionaleko bigarren izandako Bruno Gollnisch:

Politikari baten lana aztertzea eta konponbideak proposatzea da. Ez da errukitasunera lerratzea helburua. Nahiz eta oso hunkituta egon. [...] Ez dut uste nire rola denik kandelak jartzea, edo loreak.

Ordea, kazetari eta aditu gehienek jende arruntak sare sozialetan izan zuen erreakzioarekin bat egin zuten. Boris Groysen hitzekin azaltzeko:

Interneteko eremu birtuala funtsean Facebooken nire orriaren diseinua eta berdiseinua da, nire YouTubeko katea bezala. Baina, mundu errealean bezala –analogikoan bezala, esan dezagun–, norberak besteen begiraden aurrean irudikatzen duenaren ardua izan dezala espero da. Are gehiago, esan daiteke norberaren diseinua dela artistak eta audientzia modu erradikalenean batzen dituen: nahiz eta denek ez dituzten artelanak sortzen, denak *dira* lan bat. Aldi berean, jende guztia bere buruaren autore izatea espero da (Groys, 2014: 40).

Beraz, gaur egun agenda ez da soilik hedabideen errukitasunarekin ezartzen. Politizatzeke modu berriak ez dira soilik horizontaltasunetik (Tahrir, Sol, Occupy, Syntagma) artikulatzen: denok gaude ebaluazio estetikoaren epaiketean epailearena eta epaituarena egiten. Sarea da auzitegi globala eta ezin da epaiaren ordura berandu iritsi. Denbora guztian gaude konbokatuta.

Ulrike Meinhofetik Amedy Coulibalyra

Ez da berria argudiaketa anti-inperialista baten bidezko hiri gerrilla bat European eta AEBetan ekintzak egiten. Black Liberation Armyk eta The Weather Underground Organizationek *Bring the war home!* esaten zuten Vietnamgo gerraren

garaian: ekarri gerra etxera. Epaitegietan, AEBetako armadaren egoitzetan leherketak. 1970ean gerra deklaratu zien WUOk AEBei. Gauza bera egin zuen Alemanian Rote Armeek

Ezker muturreko taldeak sozialki mistoak ziren: langile klaseko jendea, baina baita klase ertaineko ikasleak edota burgesiako seme-alabak ere. EI eta Al-Kaedako kide guztiak dira *racaille*

Frakzioek: AEBen egoitzak, polizia-arenak eta gerra sustatzen zuten hedabideenak (Axel Springer) erasotzen zituen. Gerrilla arabiarrek entrenatu zituzten eta munduko talde ezberdinekin zuten lankidetzak.

Egia da ideologikoki ez dutela zer ikusirik hiri-gerrilla marxista-leninistek egungo mugimendu islamikoarekin. Nahiz eta –NATOn inguruan lerratutako potentzia militarrek bezala– mundua duten joko zelai:

globalak dira. Mundua tipula bat izatea nahi dute, baina Parisko atentatuaren alertak erakusten digu ez dagoela geruzarik. Bada, gainera, aldagai sozial nabarmen bat RAF, AD, WUO, BLAren eta EI edota Al-Kaedako Europako kideen artean. Ezker muturreko taldeak sozialki mistoak ziren: langile klaseko jendea zegoen baina baita klase ertaineko ikasleak edota burgesiako seme-alabak ere. EI eta Al-Kaedako kide guztiak dira langile klasearen tipulako azken geruzakoak. Denak dira *racaille*. Denak *sans-culottes*. Ez dute klase ertainekin inolako lotura bitalik. Eta, gainera, *ez dute ezer galtzeko beldurrik eta nahiago dute odolez inguratuta hil kakaz inguratuta hil baino*. Lumpena, armak harturik, letra larrizko politika egitera pasa da islamaren bidez. Hedabideek diote mila lagun egon daitezkeela prest Frantzian kaleko delinkuentziazatik gerra santua egitera pasatzeko.

Alegia, batetik:

Kosmopolitismo erreakzionarioa litzatekeen soberania global bat kapital globalaren biolentziaren defentsa monopolizatzeke, justizia sozial erradikal baten zentzurik ez lukeelako.

Eta bestetik:

Erradikalismo erreakzionario bat Al-Kaeda eta bere borroka fundamentalistaren eskusibotasunean, esfera publikoaren zentzu kosmopolitarik ez duelako.

Alternatiba gisa, Susan Buck-Morssen aburuz, erradikalismoak eta kosmopolitismoak esfera publiko global bat osatu beharko lukete, «Mendebaldearen hegemonia probintzializatu beharko litzateke gizateria handi baten baitan, orduan terroreak eta kontraterroreak babesa galduko dute» (*idem*: 69). Alegia: afera sozialaren immanentzia berri bat. Kosmopolitismoa eta erradikaltasun erlijiosoa besteak kulturalki –sistema kapitalista beraren baitan– dominatzeko tresnak direlako.

Eta testuinguru postkolonial batean, islamak «Mendebaldearen hegemoniaren arau politikoei eta kulturei erronka egiten die justizia sozialaren, boterearen zilegitasunaren eta bizitza etikoaren mailan» (*idem*: 14).

Houellebecq: artea gauza serio bat denean

Charlie-ren aurkako atentatuaren eguneko zenbakian, aldizkariak Michel Houellebecq nobelagile eta poetaren karikatura zeukan azalean. Urtarrilaren 7an –atentatuaren egunean– aterako zuen nobelaz trufatzen ziren (Houellebecq, 2015). Nobela antizipaziozkoa da: 2022an Frantziako presidentea alderdi musulman moderatu batekoa izango litzateke.⁷ Eta *Charlie*-koek Houellebecqen bizitzari buruz egin zuten antizipazioa: «Houellebecq aztiaren aurreikuspena: 2015ean hortzak galduko ditut. 2022an Ramadana egingo dut!».

Ordutik nobelari buruzko eztabaidak ez du etenik izan. Nahiz eta bi polok eztabaida ekidin nahi izan duten: «*stricito sensu* ulertu behar da, beraz ez dezagun nobelaz hitz egin baizik eta politikaz eta erlijioaz» defendatu dutenak, eta «hau literatura da, beraz abandonatu egungo politikarekiko edozein analogia». Baina, afera ez da ez bata ez bestea. Nobelan bertan labur agertzen den Tariq Ramadanek (*idem*: 148). urtarrilean nobelari buruz zera esan zuen France Interren:

Afera soziala islamizatzea eta etnizizatzea da egun dagoen problema: auzuneeekin du zerikusia, lanarekin, lana izateko dagoen diskriminazioarekin. Arazoa, funtsean, ekonomikoa da, eta horri gehitu egiten zaio komunitate bateko kide izatea. Ukitu arabiarra duen izen bat baldin badaukazu diskriminazio handiagoa izateko aukerak dituzu. Baina hitz bakarrean esateko: afera ez da erlijiosoa. Benetako hezkuntza politika bat behar dugu, benetako politika sozial bat.

Houellebecqek berak lehenago Koranari buruz esandako irainak alboratu zituen Canal Plusen: «2001ean ez nuen Korana irakurria, orain bai». Oso argigarria da nobelari buruz sortu den elkarrizketaren zentro ia bakarra erlijioarena eta alderdi politikoena izatea. Eta ez –Ramon Saizarbitoriaren *Martutene*-rekin gertatu zen bezala– generoa eta klasea.⁸ 2022ko proiektioan emakumea are dago gizonaren menpeago. Eta hiritar guztiek –gizon zein emakume– askatasun eta eskubide gutxiago dauzkate. Nahiz eta baden egungo krisian baino ongizate materialaren sentrazio handiagoa: langabezia jaisten da emakumea lan mundutik urrundu ahala.

Harrigarria da, betetzen da Célinereren tesi hura –II. Mundu Gerra ongi amaituta zegoenean bere aurkako sorgin-ehiza esplikatzeke idatzi zuen testukoa–. Célinereren elkarrizketazailerak *punching ball*-ak esaten dio: «Ongi... da... Ongi da!... Aurrera! Jauna!... Baina batez ere politikarik ez!... Politikarik ez!». Eta Célinek erantzun:

— Ez izan beldurrik!... Inolako izurik! Politika amorrua da!... Eta amorrua, Y profesorea, bekatu kapital bat da! Ez ahaztu inoiz! Amorratuak ergelkeriak esaten ditu! Bere gorroto guztiak bere buruaren kontra egiten du gero! Urratzen du gero! Justua da! (Céline, 2011: 31).

Hala azaltzen du ere Hannah Arendtek: politikak eta arteak guda zelai beraren kontrola eureganatu nahi dute. Grezia eta Erromaren garaietatik dator kontua:

Artelanez, berez, gainontzeko objektuek baino harreman estua dute politikarekin, eta horiek ekoizteko moduak beste ezein jardun baino mamikiago daude lotuta ekintzarekin. Horrek ze-

rikusia dauka artelanen esfera publiko baten errekonozimendua lortzeko behar ezinbestekoarekin; afinitate hori ere nabari daiteke artelanak izaera espiritualekoak eta intelektualekoak direlako (Arendt, 2014: 52).

Arte ekoizlea ez da politikaz fio, bat-batekoegia, interesatuegia iruditzen zaio. Politikako profesionalak kultura neutralizatzen du, irensten du epe-ertainean indartsuagoa delako, edo mespretxatzen du: berdin eskuinetik edo ezker muturretik, dekorazioa iruditzen zaio, sarri hala delako. Arteak sakratutasuna gehitzen dio higiezinekin espekulatzeko plan bati, edo turismoa erakarri eta egonkortzekoari: 2016ko Donostian bezala, edo 2017ko Iruñea *smart city*-an. Inork ez du orduan kultura salatuko. Gasteizko pintxo-potearen zilegitasuna ere kultura da: poteoaren kultura. Horrek ostalaritza masifikatuarengatik bizi baldintzak kaltetuta ikusi dituzten auzolagunengan izan dituen ondorioak aztertu gabe:

Estetak politikaren exijentziak ezagutzen ez dituenek, saiatuko da kulturaren alde esleitzen gatazka, eta politikariak, ordea, ekoizpen kulturalaren beharretatik urrun dagoenez, politikaren alde egingo du, alegia, politika kulturalaren alde. [...] Politika kultural liberalenek ere gogorarazten dizkigute erregimen totalitarioetako esperientzia hurbil eta izugarriak, non 'politika' deitzen dugun kontzeptuak erabat ezereztu duen 'kulturatzat' jo ohi dugun horren guztiaren edozein arrasto (*idem*: 45).

Ez da, beraz, kasualitatea Frantziako azken urteotako nobela eztabaidatu eta irakurrienak politikari buruzkoak izatea. *Sumisioa*-z gain, aurrean ere Boualem Sansalek argitaratu duen 2084 distopia. Edota Emmanuel Carrèrek 2011n idatzi zuen *Limonov*.

Bataila horri Houellebecqek *Sumisioa*-n bertan erantzuten dio:

Baina literaturak ez bestek eman ahal dizu beste giza espiritu batekin kontaktuan zaudelako sentipena, espiritu horren osotasunarekin, haren ahulezia eta handitasunekin, muga, txikikeria, ideia finko eta sinesteekin: hunkitu, interesa piztu, kitzikatu edo nazkatzen duen guztiarekin (Houellebecq, 2015: 11).

Eta, ordea, nahiz eta arteak baduen politikak eskaini ezin duena –eta alderantziz–, Boris Groysek zorrotz dio politikak artea garaitu zuela XX. mendean: bai kapitalismoan eta baita sozialismo errealean ere. Indartsuagoa eta ahots bakarrekoagoa izan zelako politika. Eta gaur egun politikak irabazi duela ez duelako artearen inolako beharrik gertakizun politikoak irudikatu eta kontatzeko: hedabideak daude horretarako (Groys, 2014: 38).

Oraingoz, enigma bat da Houellebecqen hipotesia, alderdi musulman moderatuak zergatik irabaziko lituzkeen hauteskundeak Frantzian:

Baina, ororen gaintik, lider musulmanak beste zerbaitean asmatu zuen bete-betean: hauteskundeak ez ziren ekonomiaren esparruan jokatu, balioenean baizik; eta, hor ere, eskuina 'ideien bataila' irabaztekoan zegoen, borroka egitera atera gabe ere (Houellebecq, 2015: 148).

Paris, 2015eko azaroa: mundua ate joka

Azaroaren 13ko atentatuak⁹ baino bi aste lehenago, HispanTV kateko *Fort Apache* saioan Jorge Verstryngek esan zuen: «Irailaren 11ren moduko atentatu bat ikusiko dugu, eta ez epe luzera». Zerbitzu sekretuek bazuten susmoa.

Atentatuak jauzia egiten zuten urtarriletik. Erasotutakoak jada ez ziren ideologia jakin bateko aldizkariko egoitzan zeudenak, edo juduen supermerkatu batekoak, edo eskola judu batekoak 2012an bezala. Orain kafetegietako eta jatetxeetako terrazetan izan zen, futbol zelai batean, dantzaleku batean. Edonor izan zitekeen. Nahiz eta posible den ere ikustea Estatu Islamikoak espresuki hil zituela gazteak, gainera klase ertaineko gazte progresisten aisialdi guneetan. Potentzialki arrazakeriaren kontra egongo liritekeen gazteak, Palestinako askapenaren alde. Eta hala polarizatzen zituela Hollandek duen politika atlantista sakonaren aldamenen egotera, Israelen eta AEBen aliatu izatera. Zibilizazioen talka baliozkotzera.

Guadiana bat bezala errepikatu izan da Frantziako eztabaiden bazterretan: ez inportatu gatazkak metropolira. Kerry

James hip-hop abeslariak ere esaten zuen Palestina-Israel gatazkari buruz:

Afera ez baita gatazka modu ergel eta bortitzean Frantziara inportatzea pertsonak eta beren ondasunak injustuki erasotuz eta hilerriak doilortuz (*Avec le coeur et la raison*, in *Réel*, 2009).

Bada nobedade bat progresoaren ideologia arrakalatu duena. Paris munduan dago. Paristik munduan egiten denak Parisen ondorioak ditu. Hegel edo Haiti, berdin da:

Modernizazioa unitate nazionalen 'atzerapenetik' eta 'garapenerako' *continuum* tenporal baten bidezko azalpen bat zen, globalizazioak ez du Mendebaldearen progresoaren garai historikoa kontuan hartzen. Espazio globalak garaikidetasuna ekartzen du ondorioz, teilakatzea, koherentzia inkoherenteak gainjarriak (Buck-Morss, 2010: 19).

Gerren arteko talka sustatu nahian, Parisko atentatuak erlijioarekin lotu nahi dira. Baina ekintzaileak igogailu sozialik gabeko hiritarrak izan dira, bigarren mailakoak, kanpoko azalekoak. Eta haien argudiaketak entzuten direnean –segurtasun indarren exekuzioen aurretik–, geopolitikaz ari dira. *Espazio globalak garaikidetasuna ekartzen du*, Frantziako lehen ministro Manuel Vallsek adierazi zuen: «eternalki nago Israelera lotua, *quand même!*». Joseph Bonaparte garaikide bat. Herritarrei «ni zuekin geldituko naiz» esan, kaleak armaz josi «defendatzeko hiria, bere monumentuak, bere aberastasunak, bere emakumeak, bere seme-alabak, eta maite zuten guztia». Eta gero «zaratarik egin gabe alde egin zuen, bere balentria hormen izkinetan zintzilik utzita», Chateaubriandek esan bezala (Hazan, 2011: 47).

Gerren arteko talka sustatu nahian, Parisko atentatuak erlijioarekin lotu nahi dira. Baina ekintzaileak igogailu sozialik gabeko hiritarrak izan dira, bigarren mailakoak, kanpoko azalekoak

Atzerriko estatu bati fideltasuna eskaintzen dion lehen ministro bat. Diplomaziaren aurretik gerra egiten duen estatu batean. Chérif Kouachik telefono bidez hitz egin zuen BFMTVko kazetari batekin, *Charlie*-ko atentatuen ostean eta poliziek hil aurretik. «Norbait gehiago hil nahi duzue Alaren izenean?», galdetu zion kazetariak. Eta Kouachik erantzun:

- Nor hil. Zibilak hil al ditugu?
- Kazetariak hil dituzue.
- Bai eta ordutik gaur arte hil al ditugu zibilak? Guk profeta defendatzen dugu, ez ditugu emakumeak hiltzen, ez dugu jendea hiltzen. [...] Ez gara zuek bezalakoak. Zuek hiltzen dituzue musulmanak Iraken, Sirian, Afganistanen. Guk ohore kodeak dauzkagu islamean.

Oso antzera hitz egin zuen Coulibalyk ere, Palestinaren alde erasotu zuela juduen supermerkatu bat. Bahitutakoei eta bere aitortza bideoan ere zera errepikatzen zuen: Mali iparraldea, Siria, haur musulmanak, Frantziaren erasoak munduari. Baina gerra global honetan nola disezkiatzeko dira fakzioak? Zer gertatzen ote zaie gure gizarteetako 'gu' horiei gerra garaian?

Ze bizitza kontsideratzen dira salbagarriak eta defendatu beharrekoak, eta beste ze bizitza ez? [...] Nola birpentsa genezake 'gu' hori mundu mailan inposizioaren politikari aurre egiteko. Azkenik, [...] hausnartu nahiko nuke zergatik den nahitaezkoa torturaren aurkako jarrera eta nola lor dezakegun mundu mailako ardura torturaren erabilera guztiei bere forma guztietan (Butler, 2010: 63).

Hau da, nor torturatzen dute? Nor ez dute torturatzen? Nor hiltzen dute gatazkotan? Nor ez? Zergatik batzuk eta ez beste batzuk?

Gerra garaian 'gu' geu nor garen planteatzeko modu on bat da galdetzea zein bizitza jotzen diren baliotsu, eta zeinek merezi duten negarra eta zeinek ez duten merezi. Gerra uler genezake dolua merezi duten eta merezi ez duten populazioak bereizten dituen prozesu gisa. Negarrik merezi ez duen bizitza bati ezin zaio dolurik egin, inoiz ez delako bizirik egon, alegia, errealitatean ez da inoiz bizidun gisa kontsideratu (*idem*: 64).

Alegia, dolua merezi duten bizitzen izenean negarra merezi ez duten bizitzak hiltzen ditugu. Egungo Frantzian, adibidez, heriotza zigorra onartu da *de facto*. 2012ko martxoan, Mohammed Merah-k (Tolosa, Okzitania, 1988 – Tolosa, Okzitania, 2012) eskola judu batean eraso egin eta gero –zazpi lagun hil zituen, sei zauritu–, Polizia Nazionalaren RAID unitateek exekutatu zuten. Inolako epaiketarik gabe. Orduetik, ohitura bilakatu da Frantzian inolako berme juridikorik gabe susmagarriak hiltzea. II. Mundu Gerratik nobedadea. 1977an aplikatu zen azkenengoz heriotza zigorra, Hamida Djandoubi hil zuten (Tunisia frantsesa, 1949 – Marseilla, 1977). Gillotina iraultza sozialaren tresna gisa hasi zen eta periferia akabatzeko erabili azkenekoz. Parisko Komunaren garaian gillotinak erre zituzten *communard*-ek.

Korolarioa: Paris ez da Paris

Bigarren Inperioan hasi eta Hirugarren Errepublikan jarraitu zuten Haussmannen lanek. Paris erdiguneko hamabi barrutietatik bi erabat suntsitu zituzten. Horrela, «Errepublikaren plazako kuarteletik [...] tropak auzo gatazkatsuetara iristen ziren» (Hazan, 2011: 117). Haussmanekin hasi ziren proletarioak tipularen zentrotik periferiara bidaltzen. Eta Olivares dukearen «Bartzelona 50 urtean behin bonbardatu beharko litzateke arrastoan sartuta mantentzeko» horren paristar parafrasia egin genezake: «100 urtero egin behar da Haussmann plan bat Parisko proletarioak kanporatzen jarraitzeko».

Hartzen dugu eskutan tipula bezala eraikita dagoen hiria-
ren gida interesgarriena. Paris errebeldeari buruzko Ignacio Ramonet eta Ramón Chaoren liburua. Eta begiratzen dugu

Dolua merezi duten bizitzen izenean negarra merezi ez duten bizitzak hiltzen ditugu. Egungo Frantzian, adibidez, heriotza zigorra onartu da *de facto*

azken 250 urteetan zenbat ekoizle eraldatzaileen hiriburua izan den Paris.

Eta ibilbideok eginda jabetzen gara loria hori guztia beste garai batekoa dela. Duela 50 urtetik ez dela funtsezko ezer gertatu Parisen. Utzi diola munduko pentsalari eta disidenteen babesleku izateari. Ez dagoela Felix Nadar George Sandi erretratu bat egiten 1864an bezala. Ez dela Richard Wagner eskalea bizi. Gaur egungo Pablo Picasso eta Mikhail Bakunin, George Orwell eta Julio Cortázar ez direla hara erbesteratu. Ez dagoela Olympe de Gougesik. 1848ko iraultza eta 1968ko altxamenduak ez direla gertatzen. Jean Jaurès hil zuten Café Restaurant du Croissanten ez dagoela inor. Ez dela jada Enrique Líster Espainia errepublikarreko hamaikagarren dibisio buruaren bizilekua. Paul Verlaine eta Arthur Rimbaud Asian bizi direla. Rosa Luxemburg eta Louise Michel Hego Amerikan. Louis-Ferdinand Céline eta Pierre Drieu La Rochelle ez itzultzeko joan direla. Bonnot banda historia dela. Federatuen horman fusilatu zituzten Parisko Komunako borrokalarien arrastorik ez dela. Ezta Frida Kahlo eta Diego Riverarena. Cornelius Castoriadis. Balzac eta Pierre Louÿs. Ho Txi Minh: *c'est fini!*

Fanatismo erlijioso eta fanatismo postmodernoaren arteko batailak ematen digu halako nagialdi bat. Esan dezagun berriro Onfrayren leloa: 4 milioi hil dituzte Mendebaldeko koalizioek –hainbatetan parte hartu du Frantziak– azken 25 urteotan musulmanak dauden herrialdeetan, Afrikatik Asiara Ekialde Hurbiletik pasata. Europako afera soziala azken mundu gerraren ostetik larriena da eta eraldaketaren agenteak gaizki posizionatuta edo desagertuta daude. Baina Walter Benjaminek eta Bertolt Brechtek sinesten zuten bezala, «ez da gauza on zaharretatik hasteko garaia, baizik eta txar berrietatik hastekoa» (Eagleton, 1981: 6). Txar berrietatik hasi behar da: militarismoa, gerra, estatua eta erlijioa. 🙏

Oharrak

1. Bere aitak sortutako Hazan argitaletxean lan egiten zuen. Hachette taldeak argitaletxe txikia erosi eta argitalpen estrategia-aldaketekin desadostasuna zuelako alde egin zuen.
2. *Idem*: 23. Ignacio Ramonetek eta Ramón Chaok ere tipularen metafora erabiltzen dute (Ramonet eta Chao, 2008).
3. Elren atentatuak gertatu eta bi astera, COP 21 klima aldaketaren aurkako munduko topaketaren kanpoko manifestazioetan ibilitako 300 lagun atxilotu zituzten.
4. Parisko azaroaren 13ko atentatuetatik bi egunera 3.000 lagun hil zituzten bonbardaketetan Rakan (Estatu Islamikoa, Siria).
5. 30.000 ale saltzen zituen atentatuen aurretik. Urtarrilaren 14ko zenbakian, «biziraun zutenen zenbakiaren» 8 milioi ale saldu zituzten. Gaur egun 220.000 bazkide dituzte, atentatuen aurretik 10.000 ziren.
6. Dieudonné M'bala M'balarena izan zen kasu ezagunena, «Charlie Coulibaly bezala sentitzen naiz» idatzi zuelako bere Facebookeko horman. Baina eskolako haurren iritzien segimendua ere sarri azaldu zen telebistan eta sarean.
7. UMP alderdi marjinal, FN beti ia lehenengo baina inoiz ez garaile eta PS hirugarren indar gisa. Horrez gain, eta parlamentutik kanpora, *identitarioen* gerrillak sabotajeak egiten eta gerra sustatzen. Pertsonaia nagusiaren maitaleak eta familia juduak Israelera alde egiten dute bizitzera nobelaren erdian.
8. Bernard Marisek *Houellebecq économiste* (Maris, 2015) idatzi zuen, literarioki Houellebecqek ekonomiaz egiten dituen hausnarketen inguruan. Maris Houellebecqen laguna zen eta *Charlie Hebdo*-ko atentatuan hil zuten.
9. Saint-Denisko Frantziaren estadioan hiru lagunek euren burua hil zuten –lehenengo atentatu suizida Frantzian–, François Hollande Frantzia-Alemania partida ikusten ari zen bertan. Parisko 10. eta 11. barrutietako kafetegiak eta jatetxeak metrailatu zituzten beste hiru lagunek –batek bere burua zartatu zuen, beste biek alde egin zuten.

Bibliografia

- Arendt, Hannah (2014): *Más allá de la filosofía. Escritos sobre cultura, arte y literatura*, Trotta, Madril.
- Buck-Morss, Susan (2010): *Pensar tras el terror. El islamismo y la teoría crítica entre la izquierda*, Antonio Machado, Madril.
- Butler, Judith (2010): *Marcos de guerra. Las vidas lloradas*, Paidós, Bartzelona.
- Céline, Louis-Ferdinand (2011): *Conversaciones con el profesor Y*, Caja Negra, Buenos Aires.
- Dell'Umbria, Alèssi (2009): *¿Chusma? A propósito de la quiebra del vínculo social, el final de la integración y la revuelta del otoño de 2005 en Francia y sus últimas manifestaciones*, Pepitas de Calabaza, Logroño.
- Eagleton, Terry (1981): *Walter Benjamin or Towards a Revolutionary Criticism*, Verso, Londres.
- Groys, Boris (2014): *Volverse público. Las transformaciones del arte en el ágora contemporánea*, Caja Negra, Buenos Aires.
- Hazan, Eric (2011): *París en tensión. Urbanismo e insurrección en la ciudad de la luz*, Errata Naturae, Madril.
- Houellebecq, Michel (2015): *Sumisioa*, Meettok, Donostia. Itzultzailea: Gerardo Markuleta.
- Maris, Bernard (2015): *Houellebecq economista*, Anagrama, Bartzelona.
- Ramonet, Ignacio; Chao, Ramón (2008): *París rebelde. Guía política y turística de una ciudad*, Debate, Bartzelona.